

GRUDZIEŃ 2022

WARSZAWA

ISBN 978-83-67575-11-9

Korzyści Polski z jednolitego rynku

Cytowanie:

Ambroziak, Ł., Markiewicz, J., Strzelecki, J., Świącicki, I., Wąsiński, M. (2022), *Korzyści Polski z jednolitego rynku*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.

Warszawa, grudzień 2022 r.

Autorzy: Łukasz Ambroziak, Jan Markiewicz, Jan Strzelecki, Ignacy Świącicki, Marek Wąsiński

Współpraca: Wojciech Nowakowski

Redakcja merytoryczna: Paweł Śliwowski

Redakcja: Jakub Nowak, Małgorzata Wieteska

Projekt graficzny: Anna Olczak

Współpraca graficzna: Tomasz Gałązka, Sebastian Grzybowski

Skład i łamanie: Sławomir Jarząbek

Polski Instytut Ekonomiczny

Al. Jerozolimskie 87

02-001 Warszawa

© Copyright by Polski Instytut Ekonomiczny

ISBN 978-83-67575-11-9

Spis treści

Kluczowe liczby.....	4
Kluczowe wnioski.....	5
Wprowadzenie.....	7
1. Szybszy wzrost gospodarczy.....	9
2. Cztery swobody.....	13
3. Uczestnictwo w jednolitym rynku w świetle statystyk wartości dodanej.....	17
4. Jednolity rynek UE oczami polskich eksporterów.....	22
5. Jednolity rynek cyfrowy.....	25
6. Bariery na jednolitym rynku europejskim.....	31
Podsumowanie i dyskusja.....	34
Aneks metodologiczny.....	36
Bibliografia.....	38
Spis map i wykresów.....	41

Kluczowe liczby

o 31 proc.

wyższe PKB *per capita* według parytetu siły nabywczej ma Polska niż miałyby, gdyby nie weszła do UE

78 proc.

średniej unijnej stanowił PKB na mieszkańca Polski w 2021 r.

60 proc.

średniej unijnej stanowiłoby PKB Polski w 2021 r., gdyby nie weszła do UE

216 mld EUR

wyniosła wartość polskiego eksportu towarów do UE w 2021 r.

43,5 mld EUR

wyniosła wartość polskiego eksportu usług do UE w 2021 r.

211 mld EUR

wyniósł poziom skumulowanych BIZ, które na koniec 2021 r. napłynęły do Polski z państw unijnych

niemal 1/4

polskiego PKB w 2018 r. zależała bezpośrednio (popyt finalny państw UE) lub pośrednio (eksport polskiej wartości dodanej poza UE) od UE

3,324 mln

miejsc pracy w Polsce w 2018 r. istniało dzięki popytowi państw unijnych na towary i usługi zawierające polską wartość dodaną

1,15 mln

miejsc pracy w Polsce generował w 2018 r. popyt odbiorców końcowych w Niemczech

78 proc.

firm eksportujących do Unii Europejskiej deklaruje, że przynależność do UE daje im lepszą pozycję konkurencyjną niż firmom spoza UE

co najmniej 133 mln EUR

zaoszczędzili polscy konsumenci w 2021 r. dzięki zniesieniu opłat roamingowych

50-krotnie

wzrósł wolumen przestanych przez Polaków danych w roamingu międzynarodowym w latach 2016-2021

Kluczowe wnioski

Polska ma obecnie o ok. 31 proc. wyższe PKB per capita według parytetu siły nabywczej niż miałyby, gdyby nie weszła do Unii Europejskiej – wynika z obliczeń PIE wykonanych z wykorzystaniem metody syntetycznej (*synthetic control method*). Gdyby Polska nie uczestniczyła w jednolitym rynku UE, jej PKB per capita według PPP byłoby w 2021 r. na poziomie z 2014 r. Polskie PKB per capita wzrastało zatem prawie o 1,5 pkt. proc. rocznie szybciej, niż gdyby kraj pozostał poza jednolitym rynkiem i UE.

W 2021 r. PKB na mieszkańca Polski według parytetu siły nabywczej stanowił 78 proc. średniej unijnej, wobec 40 proc. w 1990 r. i 50 proc. w 2004 r. Gdyby nie członkostwo w UE i uczestnictwo w jednolitym rynku, PKB per capita Polski według PPP wynosiłoby 60 proc. unijnego. Jednolity rynek przyczynił się do znaczącego przyśpieszenia wzrostu gospodarczego we wszystkich państwach członkowskich (Mion, Ponattu, 2019). Skali korzyści gospodarczych nie odzwierciedla bilans transferów pomiędzy budżetem UE a budżetami krajowymi.

Niemal 1/4 polskiego PKB w 2018 r. zależało bezpośrednio lub pośrednio od współpracy gospodarczej z państwami unijnymi. Polskie przedsiębiorstwa zajmują się nie tylko wytwarzaniem dóbr finalnych (m.in. sprzęt AGD, RTV, meble, elektronika), zaspokajających popyt unijnych konsumentów i przedsiębiorstw. Stały się również poddostawcami części do zagranicznych zakładów produkujących dobra finalne. Dzięki temu polska wartość dodana mogła pośrednio trafiać także do innych krajów, w tym poza UE.

Udział w jednolitym rynku europejskim przekłada się na miejsca pracy w Polsce. W 2018 r. dzięki popytowi państw UE na towary i usługi zawierające polską wartość dodaną istniało w Polsce 3,324 mln miejsc pracy. W porównaniu z 2004 r. liczba pracujących, których miejsca pracy zależą od popytu państw unijnych, zwiększyła się aż o 1,257 mln. Najwięcej, bo 1,15 mln miejsc pracy w Polsce generował w 2018 r. popyt odbiorców końcowych w Niemczech.

Na korzyści z funkcjonowania na jednolitym rynku zwracają uwagę eksporterzy towarów, ankietowani przez PIE we współpracy z GUS. Aż 78 proc. firm eksportujących do Unii Europejskiej deklaruje, że przynależność do UE daje

im lepszą pozycję konkurencyjną niż firmom spoza UE. Z lepszej pozycji korzystają przede wszystkim duże firmy, w których ponad połowę przychodów stanowi eksport oraz przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego.

Stopień integracji rynków UE w ramach poszczególnych swobód jest zróżnicowany. Wymiana towarów na rynku wewnętrznym napotyka najmniej barier. Potwierdzają to chociażby wyniki ankiety eksporterów, wśród których zaledwie 7 proc. doświadczyło dyskryminacji lub ograniczeń w prowadzeniu biznesu na rynku UE.

Eksporterzy towarów, pytani o możliwość poprawienia funkcjonowania jednolitego rynku, najczęściej wskazywali potrzebę rozszerzenia działania wspólnych certyfikatów i standardów oraz uproszczenia procedur administracyjnych w krajach, do których eksportują. Możliwość poprawy upatrywali także we wprowadzeniu ułatwień dotyczących zatrudniania cudzoziemców, wydłużeniu terminów ważności zezwoleń oraz upowszechnieniu dostępu do najnowszych technologii.

Wraz z rozwojem internetu i gospodarki cyfrowej na znaczeniu zaczęły zyskiwać jednolity rynek w wymiarze cyfrowym. Przynosi on wymierne korzyści finansowe – zwłaszcza konsumentom – dzięki regulacjom dotyczącym *roamingu* i dostępu do treści *online*. Pogłębianie cyfrowego wymiaru jednolitego rynku nie przyczyniło się jednak do powstania dużej liczby europejskich championów cyfrowych (np. na 22 kluczowe platformy internetowe działające na europejskim rynku, tylko 4 są europejskie).

Instytucje unijne stale dążą do zmniejszenia liczby barier na jednolitym rynku europejskim. W komunikacie Komisji Europejskiej w 2020 r. zwrócono uwagę na 13 głównych barier z punktu widzenia użytkownika. Bariery są nie tylko natury regulacyjnej lub administracyjnej, ale także praktycznej. Bruksela stara się je eliminować wprowadzając różnego rodzaju instrumenty, np. Grupę Zadaniową ds. Egzekwowania Przepisów dotyczących Jednolitego Rynku – tzw. SMET, pakiet inicjatyw odnoszących się do rozwiązywania problemów w handlu transgranicznym, Pakiet Mobilności I, dotyczący transportu drogowego. Eliminacji barier na jednolitym rynku europejskim nie sprzyjają okresy niestabilności gospodarczej. Wtedy to zwykle nasilają się nastroje protekcyjno-niścystyczne w państwach członkowskich, które to z wykorzystaniem różnych instrumentów starają się chronić swoje rynki przed konkurencją z zewnątrz.

Wprowadzenie

1 stycznia 2023 r. mija 30 lat od ustanowienia rynku wewnętrznego Unii Europejskiej. Był to ważny moment w procesie integracji europejskiej, który dał nowy impuls jej rozwojowi. Rynek wewnętrzny ustanowiono na mocy Jednolitego Aktu Europejskiego, który wszedł w życie 1 lipca 1987 r. Poprzedziło go przyjęcie 14 czerwca 1984 r. przez Radę *Białej księgi* w sprawie ustanowienia rynku wewnętrznego, zawierającej program przyjęcia około 300 aktów prawnych (Barcz i in., 2012).

Mapa 1. Państwa uczestniczące w jednolitym rynku

Uwaga: kolorem granatowym zaznaczono państwa członkowskie UE, niebieskim – pozostałych uczestników jednolitego rynku.

Źródło: opracowanie własne PIE.

Na mocy Traktatu z Lizbony od 2009 r. kwestie rynku wewnętrznego regulują Traktat o Unii Europejskiej (TUE) oraz Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Zgodnie z art. 26 ust. 2 TFUE: „Rynek wewnętrzny obejmuje obszar bez granic wewnętrznych, w którym zapewniony jest swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału, zgodnie z postanowieniami Traktatów”. Uczestnikami jednolitego rynku są państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz Norwegia, Islandia, Liechtenstein i w niepełnym zakresie Szwajcaria.

Według niedawnego badania Komisji Europejskiej, w porównaniu ze scenariuszem, w którym kraje UE handlowałyby ze sobą na zasadach WTO, korzyści gospodarcze z jednolitego rynku generują PKB Unii wyższy o 8-9 proc.

Szacuje się, że sprawnie funkcjonujący jednolity rynek mógłby przynieść rok do roku około 183-269 mld EUR w obszarze produkcji oraz 297 mld EUR na rynkach usług. Sam ten wzrost mógłby zwiększyć korzyści gospodarcze, tak by przełożyły się na dodatkowe ok. 12 proc. PKB (Consillium, 2022).

Polska po przystąpieniu do Unii Europejskiej stała się członkiem rynku wewnętrznego. Obejmuje on swobody unijne, wspólne reguły konkurencji oraz pozostałe zasady polityki i działania. Polska pośrednio korzystała z rynku wewnętrznego już w okresie przedakcesyjnym. W ramach umowy stowarzyszeniowej ze Wspólnotami Europejskimi zniesiono cła w handlu wyrobami przemysłowymi, a w handlu rolnym wyraźnie je ograniczono. To sprzyjało rozwojowi wzajemnej wymiany handlowej.

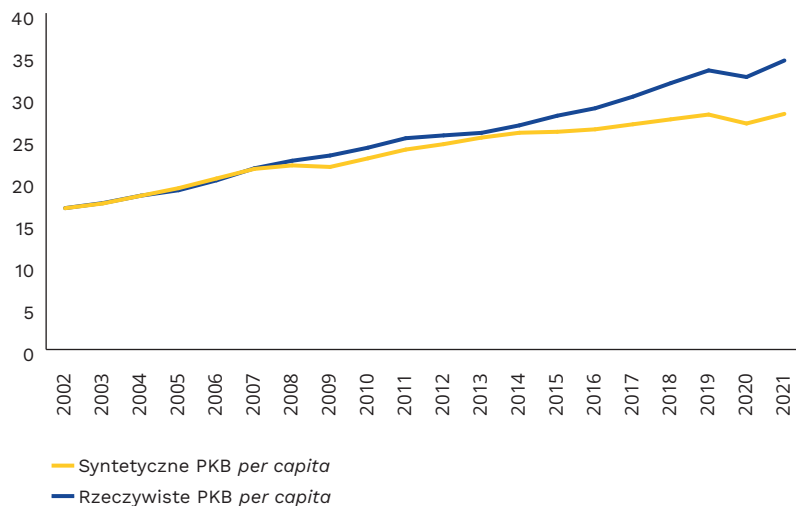
W raporcie w sposób syntetyczny omawiamy korzyści wynikające z uczestnictwa Polski w jednolitym rynku. Koncentrujemy się na czterech swobodach: przepływu towarów, usług, kapitału i osób. To tylko część korzyści z członkostwa w Unii. Nie uwzględniamy np. wpływu środków polityki spójności czy wspólnej polityki rolnej.

W pierwszym rozdziale pokazujemy, jak kształtowałby się Produkt Krajowy Brutto na mieszkańca Polski (według parytetu siły nabywczej), gdyby nasz kraj nie przystąpił do UE. Następnie próbujemy skwantyfikować korzyści, które Polska odnosi w obszarze czterech swobód. Ważnym elementem raportu jest ocena korzyści z punktu widzenia uczestnictwa w globalnych łańcuchach wartości. Z punktu widzenia konsumenta istotne są korzyści z uczestnictwa w jednolitym rynku cyfrowym. Mimo wysokiego stopnia integracji, na rynku wewnętrznym nadal istnieją bariery – o tym piszemy w ostatnim rozdziale.

1. Szybszy wzrost gospodarczy

Trudno dokonać oceny pełnego wpływu uczestnictwa Polski w jednolitym rynku europejskim – podstawowym założeniem tego rynku jest nie tylko swoboda przepływu towarów, usług, kapitału i pracowników, lecz także zasady i regulacje, które go tworzą. Wpływa to nie tylko na wielkość polskiego eksportu, lecz także na instytucje i jakość regulacji w Polsce, co też przekłada się pozytywnie na wyniki polskiej gospodarki. W celu oceny wpływu uczestnictwa Polski we wspólnym rynku konieczne jest stworzenie kontrfaktycznego scenariusza wzrostu PKB Polski, gdyby w UE nie uczestniczyła. Zrobiliśmy to przy pomocy metody *synthetic control*, której metodologię wyjaśniamy w aneksie pod koniec raportu.

Wykres 1. Rzeczywiste PKB *per capita* Polski wobec PKB *per capita* Polski, gdyby nie wstąpiła do UE (w tys. USD)

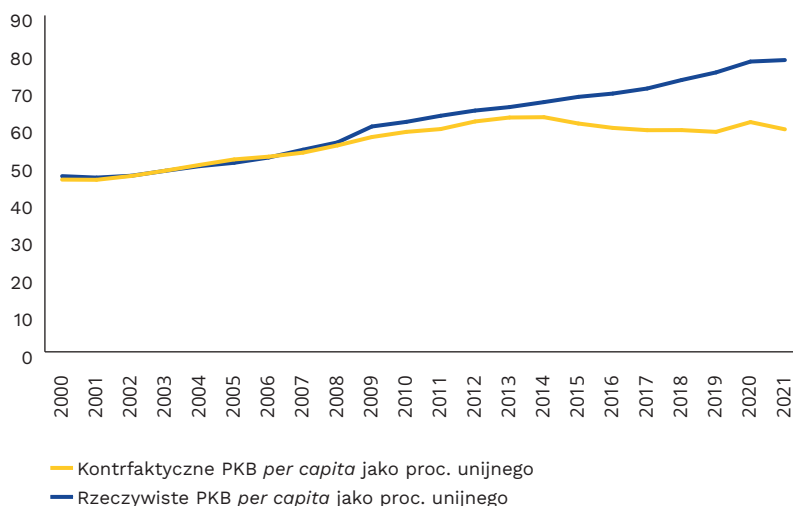

Uwaga: metoda *synthetic control*; PKB *per capita* realne wg PPP.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych Banku Światowego.

Polska ma obecnie o ok. 31 proc. wyższe PKB *per capita* według PPP niż miałyby, gdyby nie weszła do UE. Rzeczywisty rozwój Polski nie różnił się istotnie do 2009 r., od tego prognozowanego dla Polski kontrfaktycznej, która nie weszła do Unii Europejskiej, jednak po kryzysie finansowym rozbieżność stała się bardzo zauważalna. W 2015 r. różnica wyniosła już 11 proc., a w 2018 r. – 20 proc. W analogicznych badaniach przy użyciu metody *synthetic control* wyniki wskazywały na wyższy wzrost PKB *per capita* o 20 proc. w latach 2004–2017 (Czernicki i in., 2019), 22–53 proc. w latach 2004–2019 (Hagemejer, Michałek, Svatko, 2021), lub 6 proc. w latach 2004–2018 (Campos, Corcice-lii, Moretti, 2019). Innego rodzaju analizę przeprowadzili Felbermayr, Gröschl i Heiland (2022). Wyniki ich analizy *input-output* sugerują, że gdyby wspólny rynek przestał funkcjonować, moglibyśmy oczekiwać spadku PKB krajów nowej Unii o 5,3 proc., a w przypadku całkowitego rozwiązania UE – nawet o 12 proc. W przypadku krajów założycielskich Unii te efekty są mniejsze, ale nadal istotne.

Wykres 2. Rzeczywiste PKB *per capita* Polski jako proc. PKB *per capita* UE (EWG przed 1993 r.) oraz scenariusz, gdyby Polska nie wstąpiła do UE (w proc.)

Uwaga: metoda *synthetic control*; PKB *per capita* realne wg PPP.
 Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych Banku Światowego.

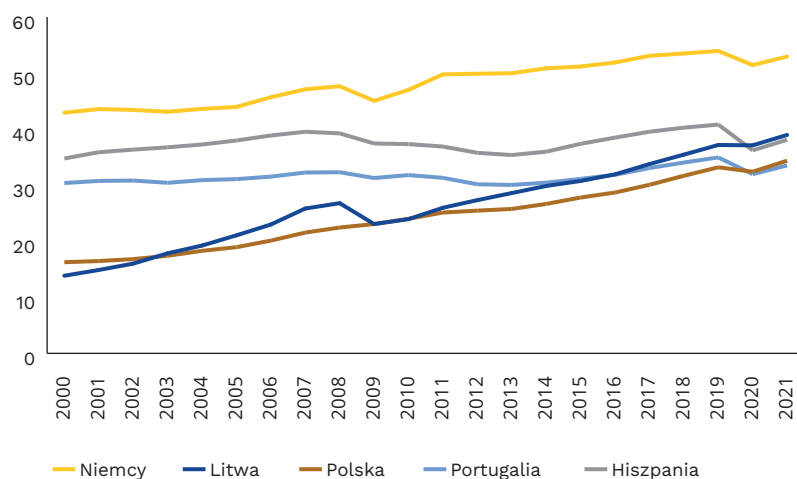
Gdyby Polska nie uczestniczyła w jednolitym rynku i nie była państwem członkowskim UE, jej PKB *per capita* byłoby w 2021 r. na poziomie z 2014 r. Polskie PKB *per capita* wzrastało więc o prawie 1,5 pkt. proc. rocznie szybciej niż gdyby pozostała poza jednolitym rynkiem i UE. O ile PKB *per capita* nie

jest wyczerpującą miarą jakości życia, to przekłada się na rzeczy bardzo namacalne: wyższe płace, dochody firm i dochody budżetu państwa, a w konsekwencji wyższy poziom dobrobytu Polaków w Unii.

W 2021 r. Produkt Krajowy Brutto na mieszkańca Polski stanowił 78 proc. średniej unijnej, wobec 40 proc. w 1990 r. i 50 proc. w 2004 r.

Ten proces można zaobserwować patrząc na stosunek naszego PKB *per capita* do średniego PKB *per capita* Unii Europejskiej. O ile tendencję konwergencji można zaobserwować przed 2004 r., to po akcesji Polski do UE proces ten zdecydowanie przyspieszył. Wykres 2 ilustruje ścieżkę rozwoju polskiego PKB *per capita* jako procent PKB *per capita* państw Unii Europejskiej oraz wynik oszacowania alternatywnej ścieżki, gdyby Polska nie wstąpiła do Unii. Od wstąpienia do Unii zacieśniałmy ten dystans z średniorocznym tempem 1,64 proc. Według szacunku metodą *synthetic control*, w przypadku niewstąpienia do Unii tempo wynosiłoby jedynie 0,61 proc., a obecne PKB *per capita* Polski wynosiłoby 60 proc. unijnego.

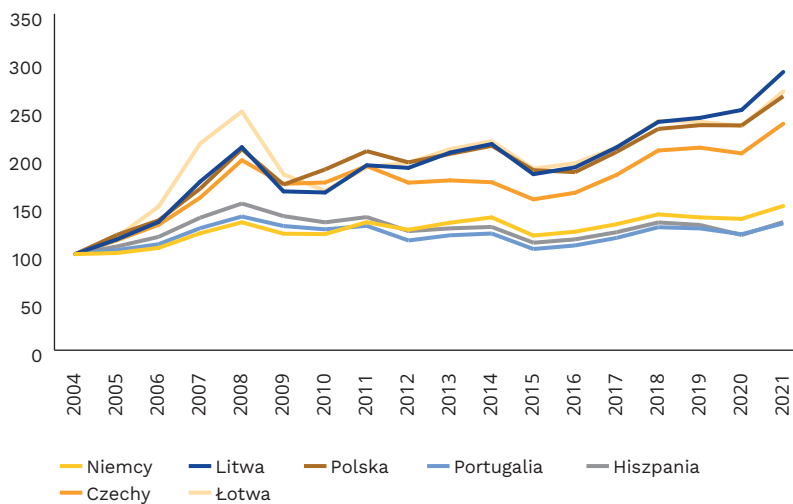
Wykres 3. PKB *per capita* wg PPP wybranych gospodarek UE (w tys. USD)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych Banku Światowego.

Sumaryczny wzrost PKB w ujęciu realnym od 2004 r. wyniósł 86 proc., w nominalnym aż 160 proc., przy jednoczesnym spadku populacji o ok. 200 tys. osób. W 2020 r. pod względem PKB *per capita* w ujęciu PPP wyprzedziliśmy Portugalię, obecnie doganiamy Hiszpanię.

Wykres 4. Dynamika PKB nominalnego Polski w porównaniu z wybranymi gospodarkami UE

Uwaga: 2004 r. = 100.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych Banku Światowego.

Gospodarki krajów, które wstąpiły do Unii w 2004 r., raczej nie mogą porównywać się z Polską pod względem tempa rozwoju. Tylko mniejsze gospodarki – takie jak Łotwa i Litwa – rozwijały się szybciej od naszej. Wśród powodów szybkiego tempa rozwoju Polski wymienia się wysoki poziom wykształcenia i ogólnej kompetencji naszego społeczeństwa, w połączeniu z relatywnie niskimi płacami. Dochodzi do tego oczywiście efekt doganiania, czyli relatywnie szybszego rozwoju państw o niższym poziomie gospodarczym.

2. Cztery swobody

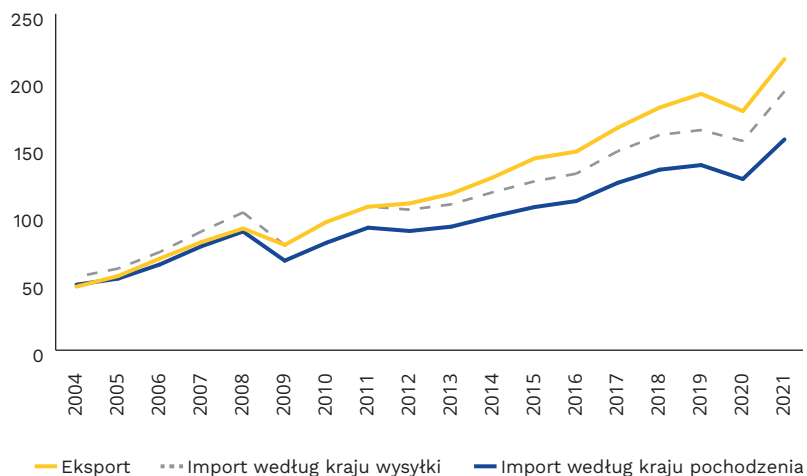
Polska odnotowuje wysoką nadwyżkę w handlu towarowym z państwami członkowskimi UE. Jej wartość w 2021 r., w zależności od sposobu ujmowania importu, wyniosła 24 mld EUR (import według kraju wysyłki) lub 60 mld EUR (import według kraju pochodzenia).

W 2004 r. Polska zaczęła członkostwo w Unii Europejskiej i jednolitym rynku europejskim od deficytu w handlu towarowym – niezależnie od sposobu ujmowania danych o imporcie. Jednak eksport wzrastał szybciej – w latach 2004–2021 zwiększył się 4,5-krotnie, podczas gdy import według kraju wysyłki wzrósł 3,2-krotnie, a według kraju pochodzenia – 3,5-krotnie. Podobnie jak w przypadku PKB, szacunki wartości handlu bez członkostwa w jednolitym rynku, wskazują na niższe tempo rozwoju polskiego eksportu (Czernicki i in., 2019) niż w sytuacji członkostwa w UE.

216 mld EUR

wyniósł polski eksport towarów do UE w 2021 r. (75 proc. eksportu ogółem)

Wykres 5. Wartość polskiego handlu towarami z UE (w mld EUR)

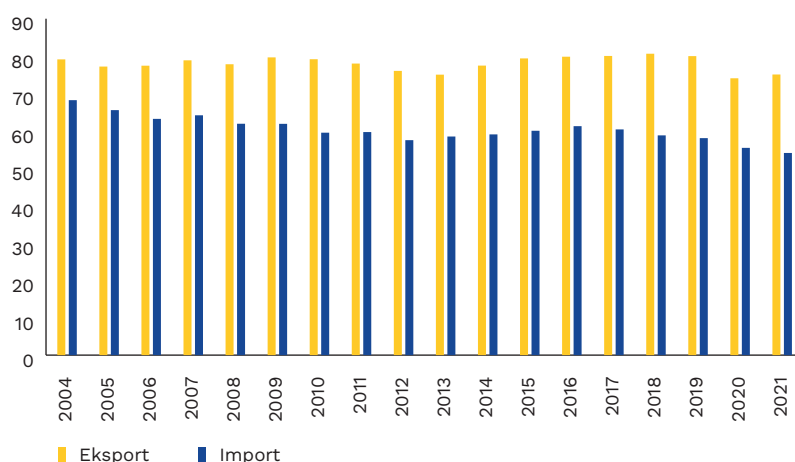

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych GUS.

Bliska współpraca handlowa z UE umożliwiła sukces gospodarczy Polski i całego regionu Europy Środkowej. Według badań to właśnie eksport w głównej mierze przyczynił się do wzrostu polskiego PKB po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Dwie trzecie wzrostu gospodarczego Polska zawdzięczała właśnie eksportowi (Mućk, Hagemeyer, 2019).

Unia jest najważniejszym rynkiem zbytu polskich towarów, odpowiadającym obecnie za 75 proc. eksportu. W okresie członkostwa w UE jej znaczenie dla polskiego eksportu było względnie stabilne, z nielicznymi tylko wahaniami (spadek o 4 pkt. proc. podczas kryzysu finansowego). Dopiero wyjście Wielkiej Brytanii z Unii spowodowało trwały spadek udziału UE w polskim eksporcie do 75 proc. i do 54 proc. w imporcie. Oznacza to, że zmniejszył się obszar jednolitego rynku, na którym mogą działać polscy przedsiębiorcy.

Wykres 6. Udział UE w polskim handlu towarami (w proc.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych GUS.

43,5 mld EUR

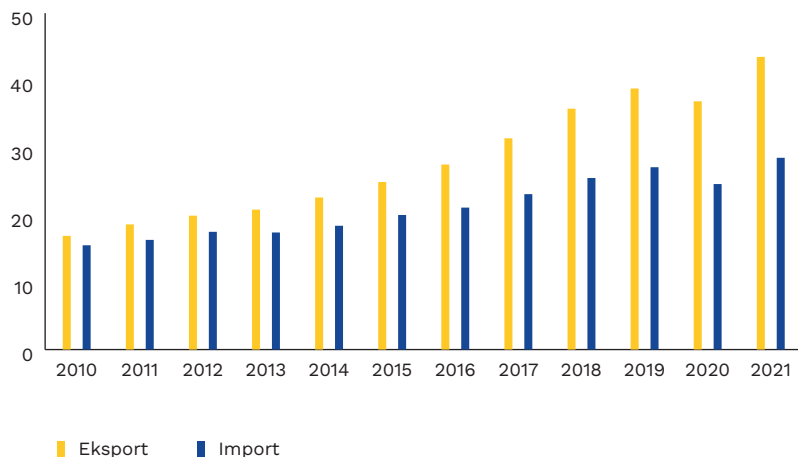
wyniósł polski eksport usług do UE w 2020 r. (63,8 proc. eksportu ogółem)

Jednolity rynek to nie tylko swobodny przepływ towarów¹, ale także wymiana usług. Unia Europejska ma również największe znaczenie w polskim eksporcie i imporcie usług, choć nieco mniejsze niż w handlu towarami. Co ciekawe, znaczenie usług nabytych z UE jest ważniejsze (68 proc. polskiego importu usług) niż sprzedanych (62-63 proc.), co może też być powiązane z działaniami mającymi na celu unikanie podatków

¹ Formalnie nawet nie nazywa się on eksportem i importem, lecz odpowiednio wewnętrzną dostawą i nabyciem.

przez korporacje międzynarodowe (Sawulski, 2020; Tørsløv, Wier, Zucman, 2022). W handlu usługami Polska odnotowuje również dodatnie saldo. Jego wartość w 2021 r. przekraczała 15 mld EUR.

Wykres 7. Wartość polskiej wymiany usług z UE (w mld EUR)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych Eurostatu i GUS.

Polska specjalizuje się szczególnie w usługach transportowych (36 proc. usług dostarczonych do UE w 2020 r.). Rośnie też znaczenie usług świadczonych przez profesjonalistów, które odpowiadały wartościowo za 13 proc. całego polskiego eksportu usług do UE. Równie istotne są usługi księgowe, audytowe i podatkowe, usługi doradztwa gospodarczego i PR czy marketingowe i badania opinii publicznej. 10 proc. stanowią usługi informatyczne oraz usługi związane z handlem, a także inne usługi biznesowe.

Sukces handlowy, co wynika szczególnie z danych dotyczących przepływów wartości dodanej, byłby niemożliwy, gdyby nie ogromny napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski. To one właśnie napędzały tworzenie sieci łańcuchów dostaw w Europie Środkowej. W szczególności odpowiadają za nie państwa UE – ich udział w łącznych skumulowanych BIZ w Polsce na koniec 2021 r. wyniósł 92 proc. i wzrósł z 85 proc. na koniec 2004 r.

211 mld EUR

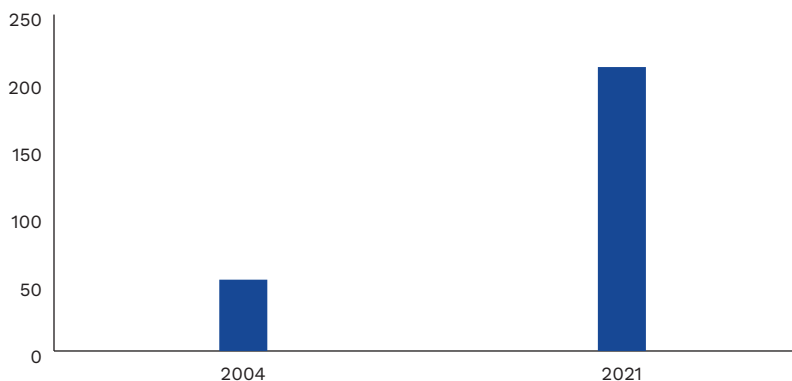
wyniósł poziom skumulowanych BIZ, które na koniec 2021 r. napłynęły z państw UE do Polski (92 proc. ogółu skumulowanych BIZ)

15,5 mld EUR

wyniósł poziom skumulowanych polskich inwestycji bezpośrednich za granicą w państwach UE (65 proc. ogółu inwestycji polskich za granicą)

Wzrosła także wielkość polskich inwestycji bezpośrednich w państwach należących do jednolitego rynku europejskiego. Ich skala jest jednak nieporównywalnie mniejsza niż skumulowanych BIZ z państw unijnych w Polsce. Na koniec 2021 r. polskie przedsiębiorstwa zainwestowały w państwach UE kapitał o wartości 15,5 mld EUR w postaci inwestycji bezpośrednich, co stanowiło 65 proc. skumulowanych polskich inwestycji za granicą.

Wykres 8. Wartość skumulowanych inwestycji zagranicznych z UE w Polsce (w mld EUR na koniec roku)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych NBP.

1,3 mln

mieszkańców Polski przebywało czasowo na koniec 2020 r. w państwach członkowskich UE (60 proc. ogółu przebywających za granicą)

Jednolity rynek zapewnił również Polakom dostęp do miejsc pracy za granicą.

Według danych GUS, na koniec 2020 r. w państwach członkowskich UE przebywało czasowo 1,336 mln mieszkańców Polski. Przekazy zarobków do kraju z tytułu pracy za granicą² wyniosły 2,6 mld EUR, z czego większość pochodziła z państw Unii Europejskiej. Wartość ta była najwyższa w latach 2007-2008, kiedy przewyższała 3 mld EUR, jednak nawet w pandemicznym 2020 r. nie spadła poniżej

2,5 mld EUR przekazanych do kraju. Do tego należy doliczyć wynagrodzenia pracowników³ za granicą, których wartość w 2021 r. przekroczyła 3,2 mld EUR.

² Przekazy zarobków to część wynagrodzenia przelewana do kraju przez osoby pracujące za granicą dłużej niż rok.

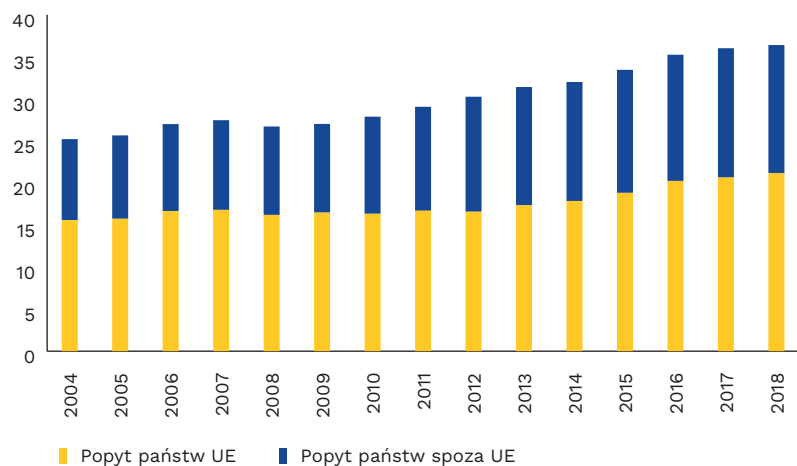
³ Wynagrodzenia pracowników to w całości wynagrodzenia z tytułu pracy osiągnane przez Polaków pracujących za granicą krócej niż rok.

3. Uczestnictwo w jednolitym rynku w świetle statystyk wartości dodanej

Dzięki popytowi państw UE⁴ na towary finalne i usługi zawierające polską wartość dodaną, w 2018 r. w Polsce powstało 116 mld USD wartości dodanej.

W latach 2004–2018 udział popytu państw UE w tworzeniu polskiego PKB zwiększył się z 15,6 proc. do 21,2 proc. Inaczej mówiąc, gdyby nie odbiorcy końcowi w UE (konsumenci, przedsiębiorcy i sektor rządowy), nie udałoby się wytworzyć w Polsce ponad 21 proc. PKB. Obliczenia te uwzględniają nie tylko polską wartość dodaną trafiającą z Polski do UE w postaci dóbr finalnych (np. samochody, meble, żywność), ale również wyroby zawierające polskie komponenty, trafiające na rynek unijny z innych krajów. W 2018 r. aż 58 proc. wartości dodanej wytworzonej w Polsce, dzięki popytowi zagranicznemu, trafiło do państw Unii Europejskiej.

Wykres 9. Udział PKB Polski generowany przez zagraniczny popyt na towary i usługi, zawierające polską wartość dodaną (w proc.)

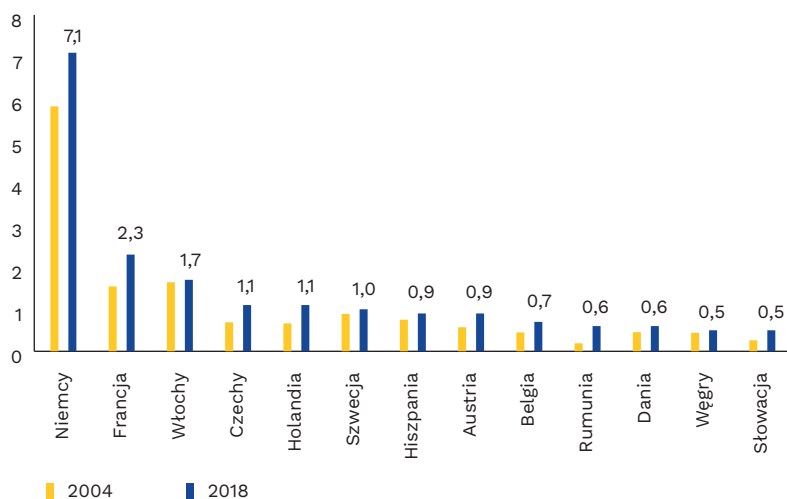

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: OECD TiVA (2021).

⁴ UE rozumie się tutaj jako Unię bez Wielkiej Brytanii.

Spośród państw unijnych największe znaczenie w tworzeniu polskiego PKB miał popyt końcowy Niemiec. W 2018 r. odpowiadał za 7,1 proc. wartości dodanej wytworzonej w Polsce. W porównaniu z 2004 r. udział ten zwiększył się o 1,3 pkt. proc. W generowaniu PKB zwiększyło się również znaczenie Francji, Włoch, Czech i Holandii. Popyt tych czterech państw tworzył 6,2 proc. polskiego PKB. Wkład pozostałych państw UE w tworzenie wartości dodanej w Polsce nie przekraczał 1 proc.

Wykres 10. Udział wybranych państw UE w tworzeniu PKB Polski (w proc.)

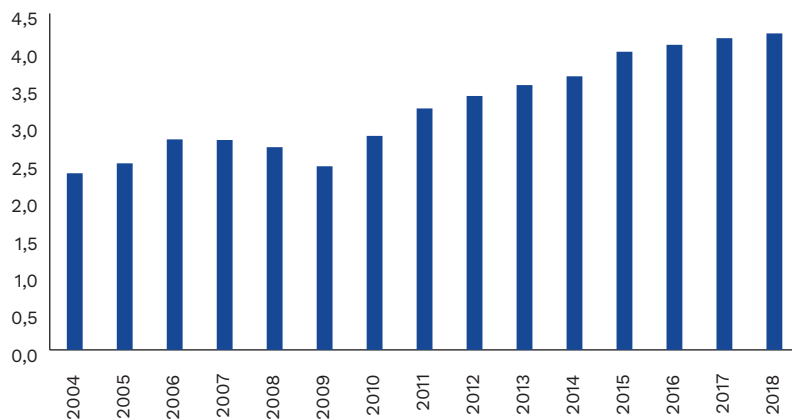

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: OECD TIVA (2021).

Dzięki uczestnictwu w jednolitym rynku europejskim polskie przedsiębiorstwa w większym stopniu mogły włączyć się w globalne łańcuchy wartości (*global value chains*, GVC). Przedsiębiorstwa te nie tylko wytwarzają dobra finalne, przeznaczone głównie na eksport (m.in. sprzęt AGD, RTV, meble, elektronika), ale również są poddostawcami części do zagranicznych zakładów produkujących dobra tego rodzaju. Dzięki temu polska wartość dodana mogła pośrednio trafiać także do innych krajów, w tym poza UE.

W latach 2004–2018 ponad czterokrotnie wzrosła wartość dodana Polski eksportowana przez państwa unijne poza UE. W 2018 r. w taki sposób poza UE trafiła polska wartość dodana w wysokości 23,3 mld USD. Stanowiło to 4,2 proc. PKB Polski oraz blisko 8 proc. polskiego eksportu towarów i usług (wobec odpowiednio 2,4 proc. i 6,8 proc. w 2004 r.).

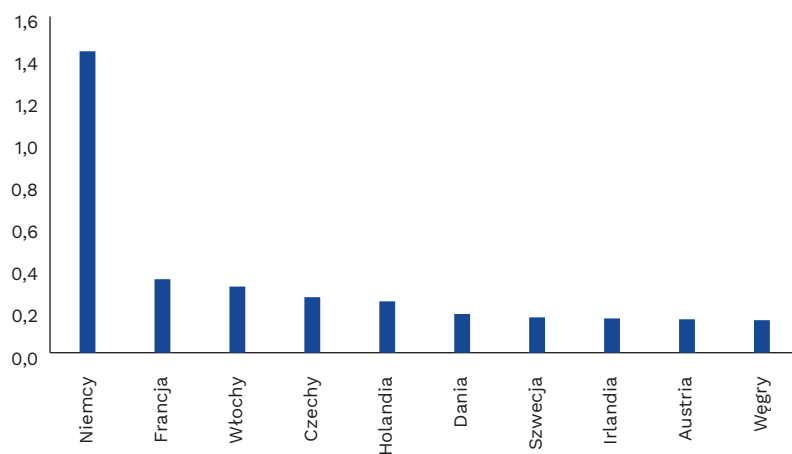
Wykres 11. Udział polskiej wartości dodanej eksportowanej przez państwa unijne poza UE w tworzeniu polskiego PKB (w proc.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: OECD TiVA (2021).

Największym eksporterem polskiej wartości dodanej są Niemcy. W 2018 r. wyeksportowały one poza UE polską wartość dodaną odpowiadającą 1,4 proc. PKB Polski. Znacznie mniejsze znaczenie miały Francja, Włochy, Czechy i Holandia. Ich łączny udział w tworzeniu polskiego PKB wyniósł 1,2 proc. Relatywnie duże znaczenie Niemiec w powiązaniach polskich przedsiębiorstw w przód łańcucha wartości wynikało z wielu niemieckich inwestycji w Polsce w zakłady produkujące komponenty do produkcji. Szczególnie duże zaangażowanie wykazywali niemieccy inwestorzy w branży motoryzacyjnej.

Wykres 12. Najwięksi eksporterzy polskiej wartości dodanej poza UE w 2018 r. (w proc. polskiego PKB)

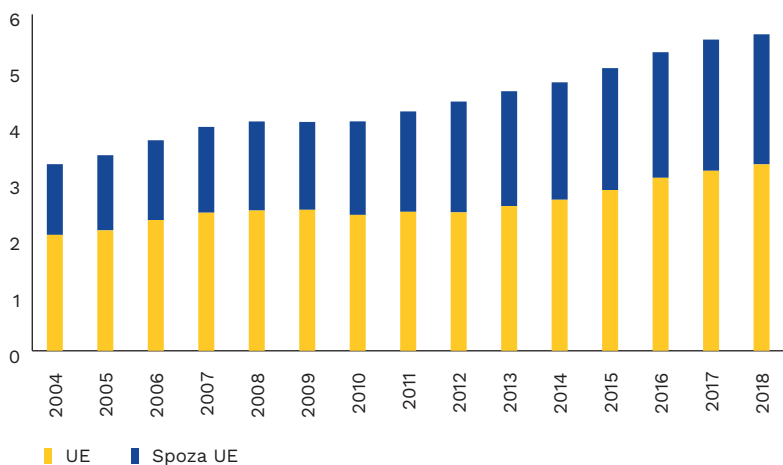

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: OECD TiVA (2021).

Wartość dodana konsumowana w państwach UE przekłada się na miejsca pracy w Polsce. **W 2018 r. dzięki popytowi państw unijnych na towary i usługi zawierające polską wartość dodaną istniało w Polsce 3,324 mln miejsc pracy.** W porównaniu z 2004 r. liczba pracujących zwiększyła się aż o 1,257 mln. Najwięcej, bo 1,15 mln miejsc pracy w Polsce, generował w 2018 r. popyt odbiorców końcowych w Niemczech. Francja odpowiadała za 350 tys. miejsc pracy, Włochy – 271 tys., Czechy – 168 tys., a Holandia – 166 tys.

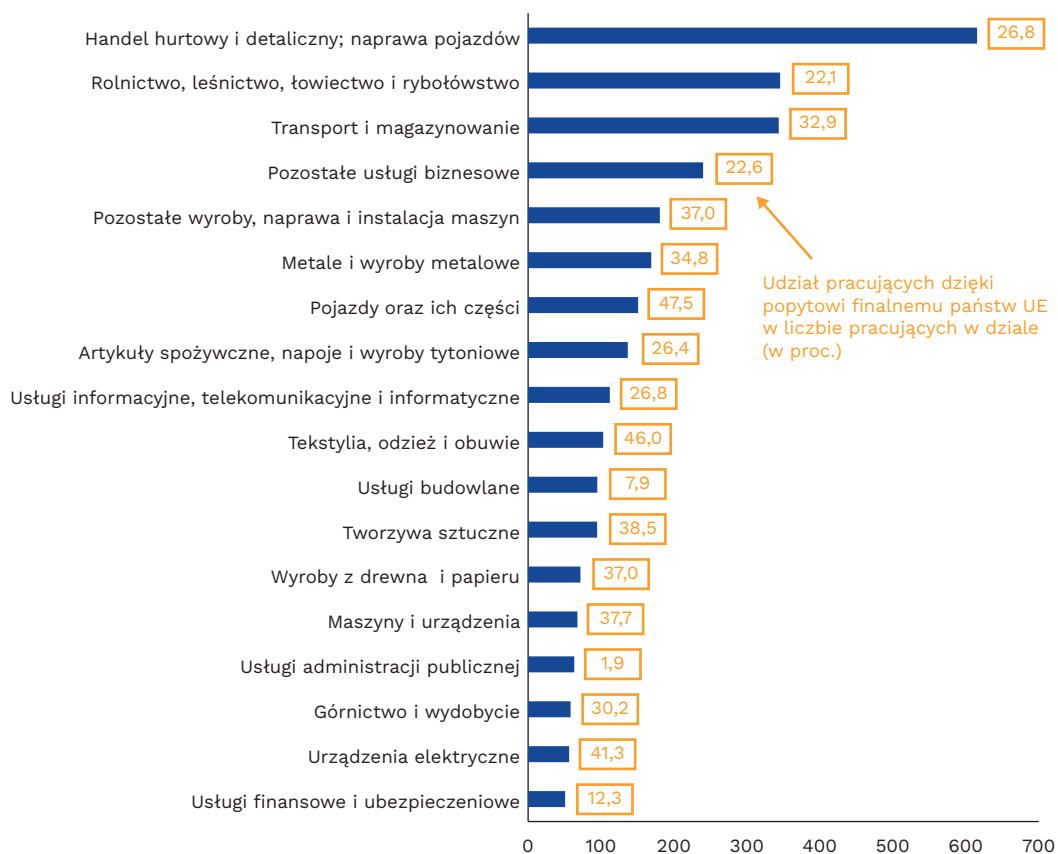
Dzięki popytowi finalnemu państw UE w dziale handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów, w Polsce pracowało w 2018 r. ponad 615 tys. osób. Stanowiło to blisko 19 proc. ogółu pracujących dzięki sprzedaży na rynku unijnym. Popyt państw UE miał duże znaczenie w tworzeniu miejsc pracy w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybołówstwie oraz w sektorze transportowym, głównie w przewozach drogowych. W tych dwóch sektorach dzięki UE pracowało po ponad 340 tys. osób. Popyt państw UE tworzył też relatywnie dużo miejsc pracy w dziale pozostałych usług biznesowych i działach obejmujących produkcję pojazdów oraz ich części, artykułów spożywczych, a także metali i wyrobów metalowych. Sprzedaż na rynku unijnym była z kolei szczególnie istotna dla branży motoryzacyjnej oraz włókienniczej i odzieżowej, gdyż generowała blisko połowę miejsc pracy istniejących w tych działach.

Wykres 13. Liczba pracujących dzięki popytowi zagranicznemu na towary i usługi zawierające polską wartość dodaną (w mln)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: OECD TIVA (2021).

Wykres 14. Liczba miejsc pracy w Polsce generowana przez popyt finalny państw UE w 2018 r. (w tys.)

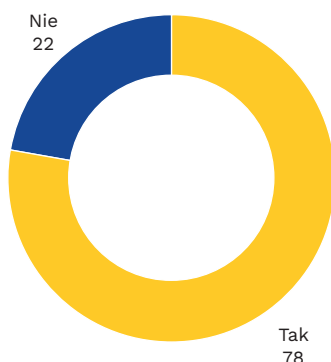

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: OECD TiVA (2021).

4. Jednolity rynek UE oczami polskich eksporterów

Znakomita część firm eksportujących do Unii Europejskiej (78 proc.) deklaruje, że przynależność do UE daje im lepszą pozycję konkurencyjną niż firmom spoza UE. Z lepszej pozycji korzystają przede wszystkim duże firmy (85 proc. ankietowanych firm zatrudniających 250 osób i więcej), firmy, w których ponad połowę przychodów stanowił eksport (84 proc.) oraz przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego (84 proc.).

Wykres 15. Czy członkostwo w jednolitym rynku zapewnia Państwa firmie lepszą pozycję konkurencyjną na tym rynku niż firmom z państw spoza UE? (w proc.)

Uwaga: odjęliśmy brak odpowiedzi.

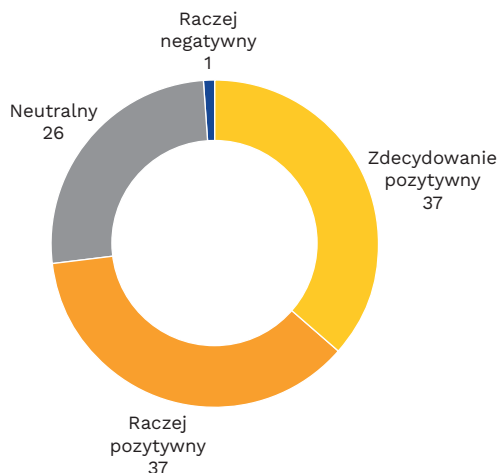
Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie Ankiety eksporterów PIE.

73 proc. firm eksportujących poza UE deklaruje, że przynależność do UE i przestrzeganie unijnych standardów pozytywnie wpływa na wielkość ich eksportu. Zjawisko to w porównywalnym stopniu dotyczyło małych, średnich i dużych firm.

Firmy zapytane o możliwość poprawienia funkcjonowania jednolitego rynku najczęściej wskazywały na potrzebę rozszerzenia działania wspólnych certyfikatów i standardów (65 proc.) oraz uproszczenia procedur administracyjnych w krajach, do których eksportują (51 proc.).

upatrywały także we wprowadzeniu ułatwień dotyczących zatrudniania cudzoziemców (27 proc.), wydłużeniu terminów ważności zezwoleń (27 proc.) oraz upowszechnieniu dostępu do najnowszych technologii (27 proc.)

Wykres 16. Wpływ przynależności Polski do UE i przestrzegania unijnych standardów na wielkość eksportu firmy na rynki pozaunijne (w proc.)

Uwaga: odjęliśmy brak odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie Ankiety eksporterów PIE.

Wykres 17. Sposoby firm na poprawę funkcjonowania jednolitego rynku UE (w proc.)

Uwaga: odjęliśmy brak odpowiedzi; respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie Ankiety eksporterów PIE.

Zaledwie 7 proc. ankietowanych firm doświadczyło dyskryminacji lub ograniczeń w prowadzeniu biznesu na rynku UE. W większym stopniu dotyczyło to małych firm (14 proc.) i średnich (9 proc.) niż przedsiębiorstw dużych (3 proc.). Niski odsetek firm z kapitałem zagranicznym doświadczających barier (2 proc.) mógł wynikać z ich większego doświadczenia w działalności międzynarodowej. Były to bowiem przeważnie duże przedsiębiorstwa. Poziom dyskryminacji zwiększał się także wraz ze wzrostem odsetka udziału eksportu w przychodach firmy.

5. Jednolity rynek cyfrowy

Wraz z rozwojem internetu i gospodarki cyfrowej na znaczeniu zaczął zyskiwać jednolity rynek w wymiarze cyfrowym. Począwszy od dyrektywy o handlu elektronicznym z 2000 r. Komisja Europejska sukcesywnie przedstawiała pakiety regulacji nakierowane na znoszenie barier w przepływie usług cyfrowych między krajami UE. Szybki rozwój amerykańskich, a następnie chińskich platform cyfrowych i dominacja amerykańskich usług w internecie stanowiły motywację do podejmowania działań regulacyjnych, a rozdrobnienie rynku było wskazywane jako bariera dla rozwoju europejskich gigantów cyfrowych.

Działania Komisji Europejskiej polegały również na tworzeniu ułatwień dla konsumentów – szczególnie w takich obszarach, jak roaming międzynarodowy czy dostęp do treści online. W tych obszarach udało się osiągnąć wymierne efekty, obniżkę kosztów i większą wygodę korzystania z usług. Natomiast w zakresie rozwoju europejskich firm cyfrowych efekty wydają się mniej odczuwalne. Obecnie na 22 kluczowe platformy internetowe działające na europejskim rynku jedynie cztery są europejskie (Mariniello, Martins, 2021).

Z punktu widzenia konsumentów najbardziej wymierne znaczenie miały zmiany w regulacjach roamingowych. Wraz ze stopniowym obniżaniem cen (pierwsze regulacje weszły w życie już w 2007 r.) zwiększało się użycie usług – przede wszystkim transfer danych oraz długość rozmów. W latach 2016-2021 wolumen przesłanych przez Polaków danych w roamingu międzynarodowym wzrósł 57-krotnie, a łączna długość rozmów niemal trzykrotnie. Liczba wysłanych smsów pozostała na podobnym poziomie, ze względu na przenoszenie komunikacji do komunikatorów internetowych.

Obniżenie kosztów usług roamingu międzynarodowego dla konsumentów oraz tak znaczący wzrost ich wykorzystania przekładają się na znaczne korzyści finansowe. Gdyby opłaty roamingowe nadal obowiązywały na poziomie jak w 2016 r., to w 2021 r. polscy konsumenci mogliby zapłacić nawet 3032 mln EUR za usługi roamingowe⁵. Zakładając bardziej realistyczny scenariusz - utrzymanie wielkości ruchu na poziomie z roku 2016 korzyści wyniosłyby ok. 133 mln EUR.

⁵ Przy założeniu obecnych wolumenów wykorzystania danych oraz stosowania przez operatorów maksymalnych dopłat do ceny krajowej, obowiązujących przed wejściem w życie zasady RLAH, bez uwzględnienia obniżki cen rozmów przychodzących.

Wybrane inicjatywy legislacyjne w UE pogłębiające cyfrowy wymiar jednolitego rynku

W maju 2015 r. Komisja Europejska przyjęła Strategię Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy (COM(2015)192), która była odpowiedzią na szybką zmianę gospodarki globalnej w gospodarkę cyfrową. Nie była to pierwsza regulacja usprawniająca działanie rynku cyfrowego wewnątrz UE, ale pierwsza zawierająca tak kompleksowy zestaw zapowiedzi legislacyjnych. Jednolity rynek cyfrowy był jedną z 10 strategii w programie na rzecz zatrudnienia, wzrostu gospodarczego, sprawiedliwości i zmian demokratycznych. Strategia wskazywała 16 kluczowych działań, które były oparte na trzech filarach:

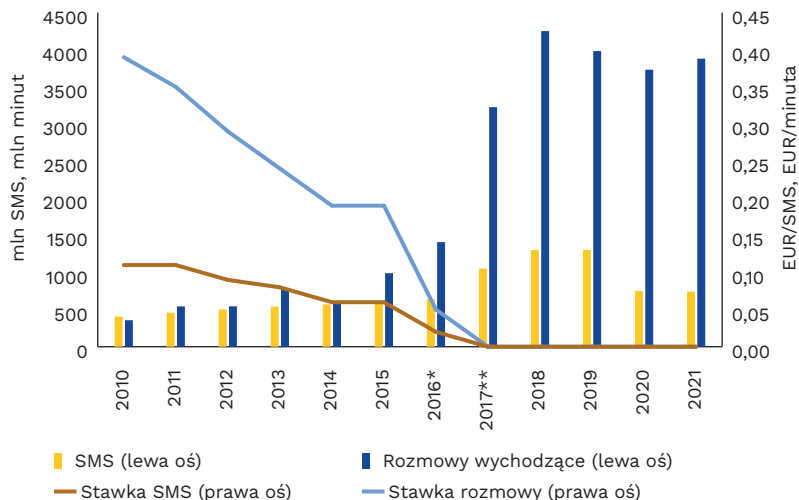
- ▶ lepszy dostęp konsumentów do towarów i usług cyfrowych w całej Europie,
- ▶ stworzenie odpowiednich warunków i równych szans dla rozwoju sieci cyfrowych i innowacyjnych usług,
- ▶ maksymalizacja potencjału wzrostu gospodarki cyfrowej.

Najważniejsze regulacje w obszarze cyfrowym jednolitego rynku

-
- 06.2000** – **dyrektywa o handlu elektronicznym** ujednoliciła przepisy dla usług internetowych, w tym pośredników, co umożliwiło rozwój cyfrowych firm w Unii Europejskiej (Dyrektywa 2000/31/WE);
 - 2002** – pakiet pięciu dyrektyw ustanawiających **ramy łączności elektronicznej** na terenie Unii Europejskiej. Zawierają regulacje dotyczące funkcjonowania przedsiębiorstw telekomunikacyjnych, przydzielania zasobów widma radiowego, konkurencji, działania regulatora oraz ochrony prywatności;
 - 06.2007** – pierwsze regulacje dotyczące limitów cenowych **roamingu międzynarodowego** w Unii Europejskiej (Rozporządzenie (WE) Nr 717/2007);
 - 01.2015** – zaczęła obowiązywać **reforma VAT na rynku cyfrowym UE**, która upraszczała przepisy podatkowe dla małych przedsiębiorców w celu zachęcenia do handlu transgranicznego (www1). Przepisy te były później zmieniane i uaktualniane;
 - 06.2017** – **zniesienie opłat roamingowych** dla połączeń wewnątrz Europejskiego Obszaru Gospodarczego – wprowadzono zasadę Roam-Like-At-Home, zrównującą ceny w roamingu z cenami krajowymi (Rozporządzenie 2015/2120);
 - 03.2018** – przepisy w sprawie **transgranicznego przenoszenia na rynku wewnętrznym usług online w zakresie treści**, co dało możliwość korzystania z subskrypcji zakupionych w jednym kraju podczas podróży do innego (Rozporządzenie 2017/1128);

-
- 05.2018** – rozporządzenie w sprawie **transgranicznych usług do-
ręczania paczek** zwiększające przejrzystość cenników
(Rozporządzenie 2018/644);
 - 12.2018** – **zakaz nieuzasadnionego blokowania geograficznego**.
Zakazano stosowania przez firmy ograniczeń w dostęp-
ności towarów i usług w zależności od kraju zamiesz-
kania i narodowości konsumenta;
 - 12.2018** – weszła w życie dyrektywa **Europejski Kodeks Łączno-
ści Elektronicznej** – nowe zasady regulujące działanie
przedsiębiorców telekomunikacyjnych oraz dostawców
usług komunikacji elektronicznej w Unii Europejskiej
(Dyrektywa 2018/1972);
 - 05.2019** – weszło w życie rozporządzenie **dotyczące swobodnego
przepływu danych nieosobowych**. Zapewnia ono moż-
liwość działającym na terenie Unii Europejskiej orga-
nizacjom przechowywania i przetwarzania danych na
terenie całej UE (Rozporządzenie 2018/1807);
 - 01.2020** – rozporządzenie w sprawie **współpracy między organami
krajowymi odpowiedzialnymi za egzekwowanie przepi-
sów prawa ochrony konsumentów**. Pozwala ono żądać
informacji od rejestratorów domen oraz systemów ban-
kowych danych przedsiębiorcy, który łamie prawo. Do-
datkowo pozwala odpowiednim organom krajowym na
egzekwowanie prawa i walkę z nieuzasadnionym blo-
kowaniem geograficznym oraz daje możliwość wysta-
wienia natychmiastowego wezwania do usunięcia stron
internetowych, które zawierają oszustwa (Rozporządze-
nie 2006/2004);
 - 07.2020** – rozporządzenie regulujące **stosunki między przedsię-
biorcami a platformami internetowymi** (tzw. *platform
to business*), za pośrednictwem których następuje
sprzedaż towarów lub usług. Rozporządzenie stworzy-
ło jednolite przepisy dla firm korzystających z platform
internetowych i miało na celu przeciwdziałanie naduży-
ciom z ich strony (Rozporządzenie 2019/1150);
 - 11.2022** – rozporządzenie **Akt o usługach cyfrowych** – nowa,
kompleksowa regulacja aktualizująca zasady oferowania
usług na rynku cyfrowym zapisane w dyrektywie o han-
dlu elektronicznym (Rozporządzenie 2022/2065);
 - 11.2022** – rozporządzenie **Akt o rynkach cyfrowych** – ustanawia-
jący nowe zasady funkcjonowania na rynku dla platform
internetowych, w tym największych, mających możli-
wość ograniczania konkurencji („strażnicy dostępu”)
(Rozporządzenie 2022/1925).

Wykres 18. Rozmowy wychodzące i wysłane SMSy w roamingu międzynarodowym przez polskich abonentów oraz zmiana regulowanych kosztów tych usług

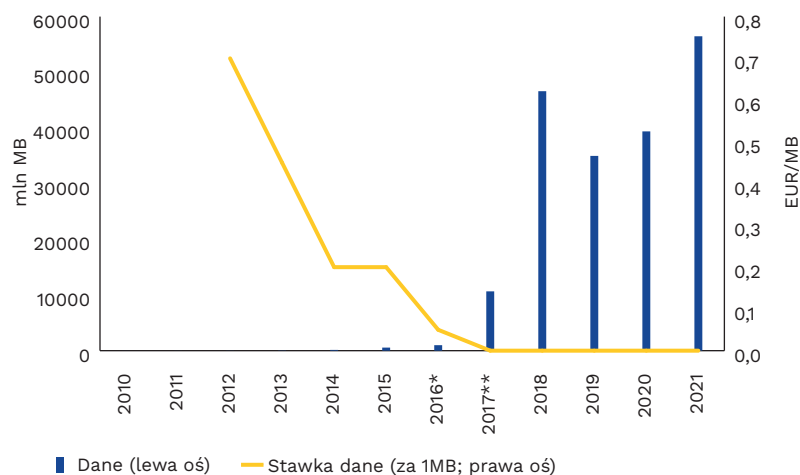

Uwaga: * do 2016 r. Komisja Europejska regulowała maksymalną cenę za jednostkę danej usługi. Od 30.04.2016 cena usługi w roamingu składała się z ceny usługi krajowej oraz narzutu – a regulacją objęta była wysokość tego narzutu. ** od 15.06.2017 cena usług w roamingu musiała być równa cenie usługi krajowej (*roam-like-at-home*, RLAH), poza trzema sytuacjami – przekroczeniem limitów wynikających z polityki uczciwego korzystania, uzyskaniem zgody od krajowego regulatora na stosowanie dodatkowych opłat lub świadomą zgodą abonenta na alternatywny plan taryfowy.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych UKE i Komisji Europejskiej.

Wzrost ruchu w roamingu międzynarodowym oraz zrównanie cen tych usług z cenami krajowymi miało też wymierny wpływ na operatorów sieci komórkowych w Unii Europejskiej. Polscy użytkownicy wykorzystują znacznie większe wolumeny usług niż goście z zagranicy przyjeżdżający do Polski (ok. 1,8-2,4 raza w przypadku danych, znacznie większa różnica w przypadku rozmów i SMS-ów) (Urząd Komunikacji Elektronicznej, 2021). Dla operatorów wzrost ruchu w ramach ceny krajowej, przy dominującym w Polsce modelu nielimitowanych ofert głosowych i SMS oraz bardzo dużych pakietów danych, oznacza wzrost kosztów, których nie mogą pokryć ze znacznie mniejszego ruchu obcokrajowców przyjeżdżających do Polski. W latach 2017 i 2018 przychody z roamingu aktywnego (czyli za usługi polskich abonentów korzystających z sieci za granicą) spadły o ok. 84 proc., natomiast z roamingu pasywnego (czyli przychody związane z korzystaniem z polskich sieci przez abonentów zagranicznych) wzrosły łącznie o ponad 50 proc.

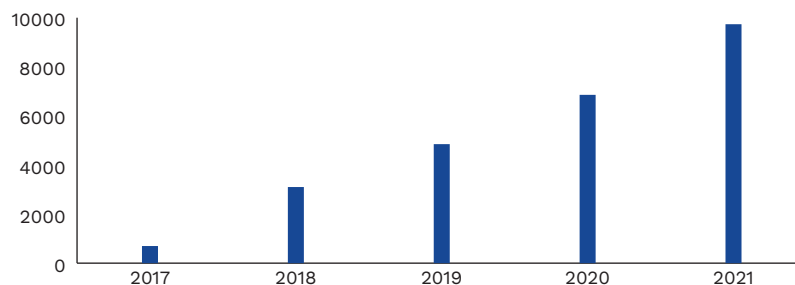
Wykres 19. Użycie danych w roamingu międzynarodowym przez polskich abonentów oraz maksymalna stawka z 1 MB transmisji danych

Uwaga: * do 2016 r. Komisja Europejska regulowała maksymalną cenę za jednostkę danej usługi. Od 30.04.2016 cena usługi w roamingu składała się z ceny usługi krajowej oraz narzutu – a regulacją objęta była wysokość tego narzutu. ** od 15.06.2017 cena usług w roamingu musiała być równa cenie usługi krajowej (*roam-like-at-home*, RLAH), poza trzema sytuacjami – przekroczeniem limitów wynikających z polityki uczciwego korzystania, uzyskaniem zgody od krajowego regulatora na stosowanie dodatkowych opłat lub świadomą zgodą abonenta na alternatywny plan taryfowy.

Źródło: opracowanie własne PIE na bazie danych UKE i Komisji Europejskiej.

Wykres 20. Skumulowane maksymalne korzyści z wprowadzenia zasady RLAH dla konsumentów w Polsce (w mln EUR)

Uwaga: w danych uwzględniono maksymalną dopłatę ponad cenę krajową obowiązującą do 15.06.2017 przy faktycznych wolumenach usług wykorzystanych od 2017 r. Ze względu sposób raportowania danych przez UKE nie jest możliwe oddzielenie ruchu roamingowego zrealizowanego w pierwszej połowie 2017 r. od ruchu z drugiej połowy tego roku – dla oszacowania korzyści przyjęto założenie, że cały ruch z 2017 r. jest realizowany w ramach RLAH. Od łącznej sumy korzyści wynikającej z wielkości ruchu roamingowego odjęto faktycznie poniesione opłaty ponoszone przez konsumentów w ramach polityki uczciwego korzystania oraz możliwości stosowania dopłat do usług roamingowych, przyznana przez Prezesa UKE niektórym operatorom telekomunikacyjnym. W obliczeniach nie są uwzględniane opłaty w ramach taryf alternatywnych, jednak odpowiadają za ok. 3 proc. całego ruchu.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych UKE i Komisji Europejskiej.

Korzyści z innych działań realizowanych w ramach pogłębiania cyfrowego aspektu jednolitego rynku są trudne do skwantyfikowania. Pewien wgląd w korzyści osiągane przez obywateli dają jednak badania społeczne prowadzone przez Komisję Europejską.

W przypadku geoblokowania szacuje się, że w 2015 r. nawet 63 proc. europejskich sklepów internetowych stosowało tę metodę, by uniemożliwić klientom z innego kraju nabycie oferowanych produktów (KE, 2016). W raporcie oceniającym sytuację po roku obowiązywania zakazu nieuzasadnionego geoblokowania Komisja Europejska podała, że zmiany stosowanych ograniczeń były nieznaczne. Nastąpił wprawdzie spadek ograniczeń na etapie rejestracji w sklepie internetowym (z 26,9 proc. do 14 proc.) oraz niewielka poprawa w różnicowaniu cen, jednak wzrosła liczba stron ograniczających liczbę krajów, do których kierowane są przesyłki oraz ograniczenia w zakresie płatności. Dla konsumentów z Polski niedostępna była dostawa w przypadku aż 63 proc. badanych stron internetowych (spadek o 5,6 proc. w stosunku do 2015 r.) a o 12,3 pkt. proc. wzrosła liczba stron stosujących dyskryminację cenową dla kupujących z Polski (KE, 2020b).

W 2015 r. 10 proc. Polaków próbowało skorzystać z usług zakupionych w subskrypcji podczas pobytu za granicą, w 2019 r. było to już 18 proc. (KE, 2015; 2019). Może to wskazywać na pozytywne efekty rozporządzenia o dostępie do treści, choć ten efekt jest zapewne powiązany z obniżeniem kosztów roamingu i większą łatwością korzystania z transmisji danych.

6. Bariery na jednolitym rynku europejskim

Do wzrostu nastrojów protekcyjnych w Unii Europejskiej doszło w latach 2012–2015. W północnych i zachodnich państwach UE problem ten dotyczył głównie swobody przepływu osób i usług. W państwach Grupy Wyszehradzkiej polscy przedsiębiorcy borykali się z obostrzeniami w obowiązkach importerów i dystrybutorów żywności oraz zgłaszali kontrole ukierunkowane na polskie produkty rolno-spożywcze.

Pandemia COVID-19 i związany z nią kryzys gospodarczy w 2020 r. sprawiły, że ponownie nasiliła się tendencja do stosowania środków protekcyjnych. Niektóre państwa członkowskie wprowadzały ograniczenia na granicach wewnętrznych, które niejednokrotnie zagrażały łańcuchom dostaw w całej UE. Aby chronić rynki krajowe wprowadzono też wiele innych restrykcji sprzyjających krajowym przedsiębiorcom, co jest widoczne zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym (MRPiT, 2021).

W styczniu 2020 r. Ministerstwo Rozwoju opublikowało *Czarną Księgę barier na rynku wewnętrznym* – pierwszy raport, w którym wskazano przykłady barier utrudniających działalność transgraniczną polskich przedsiębiorców na rynku UE. Większość z nich została zgłoszona bezpośrednio przez przedsiębiorców. W czerwcu 2021 r. opublikowano drugą edycję raportu (MRPiT, 2021). Główny wniosek płynący z obu raportów dotyczy faktu, że bariery mają różny – często złożony – charakter, co przekłada się na trudności w ich zniesieniu (MR, 2020). Podobne wnioski płyną z komunikatu przygotowanego przez Komisję Europejską w 2020 r. (KE, 2020a). W komunikacie zwrócono uwagę na 13 głównych barier z punktu widzenia użytkownika. Bariery mają charakter nie tylko natury regulacyjnej lub administracyjnej, ale także praktycznej. W praktyce, działając ponad granicami państw UE, przedsiębiorstwo lub konsument często boryka się z kilkoma ograniczeniami jednocześnie. Użytkownikami najbardziej dotkniętymi w tej sytuacji są małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) oraz specjaliści.

Institucje unijne stale monitorują funkcjonowanie jednolitego rynku europejskiego i starają się eliminować zawodności tego rynku, wprowadzając różnego rodzaju instrumenty. Jednym z nich było uruchomienie przez Komisję Europejską Grupy Zadaniowej ds. Egzekwowania Przepisów dotyczących Jednolitego Rynku, tzw. SMET (*Single Market Enforcement Task-Force*). SMET jest

formacją złożoną z przedstawicieli państw członkowskich i Komisji Europejskiej, która będzie przede wszystkim: oceniać stan zgodności prawa krajowego z przepisami dotyczącymi jednolitego rynku, priorytetyzować działania dotyczące najpilniejszych (najpoważniejszych) barier, podejmować horyzontalne zagadnienia odnoszące się do egzekwowania prawa UE i monitorowania realizacji planu działania.

Trzyznaście barier na jednolitym rynku europejskim

W komunikacie Komisji Europejskiej wymieniono 13 barier, które zgłaszali przedsiębiorcy i konsumenci:

1. Trudności w uzyskaniu informacji.
2. Skomplikowane procedury administracyjne związane ze sprzedażą towarów lub usług za granicą.
3. Nierówny dostęp do zamówień publicznych.
4. Nieefektywność związana z dodatkowymi wymogami technicznymi, normami i innymi przepisami w niektórych sektorach na poziomie krajowym.
5. Kwestie związane z wymogami dotyczącymi wejścia na rynek i wykonywania działalności w odniesieniu do określonych rodzajów działalności lub zawodów.
6. Zamówienia w ramach zakupów transgranicznych są odrzucane lub przekierowywane.
7. Niższy poziom zaufania do transgranicznych zakupów przez internet.
8. Cele oszustw o charakterze transgranicznym.
9. Uciążliwe procedury wynikające z różnic w systemach podatkowych i administracjach.
10. Problemy z rozwiązywaniem sporów handlowych/cywilnych i windykacją płatności.
11. Problemy z rejestracją działalności gospodarczej w innym państwie członkowskim.
12. Problemy z niedoborem i niedopasowaniem kwalifikacji.
13. Język jako bariera.

Źródło: KE (2020a).

W kwietniu 2021 r. Rada i Parlament przyjęły unijny program na rzecz jednolitego rynku na lata 2021-2027. Program ma przede wszystkim zwiększyć skuteczność jednolitego rynku, wesprzeć konkurencyjność unijnych firm, zwłaszcza MŚP, ułatwić tworzenie wysokiej jakości norm europejskich, wzmocnić pozycję i chronić konsumentów, promować zdrowie ludzi, zwierząt i roślin

oraz dobrostan zwierząt, a także ustanowić ramy finansowania wysokiej jakości statystyk. Nowy program łączy w sobie szereg działań wcześniej finansowanych osobno. Całkowity budżet programu wynosi 4,2 mld EUR (Consillium, 2022).

Mimo podejmowanych działań, przedsiębiorcy i konsumenci nadal zgłaszają istnienie barier na jednolitym rynku europejskim. Zjawisko to nasila się głównie w okresach spowolnienia gospodarczego, kiedy to odżywają nastroje protekcjonistyczne. Niektóre państwa próbowały na przykład wprowadzać bariery na jednolitym rynku pod pretekstem podnoszenia standardów społecznych. Eliminowanie barier, choć wymaga poniesienia jednorazowego kosztu, to w dłuższej perspektywie pozwala osiągnąć dodatkowe korzyści, dające się liczyć w dziesiątkach czy nawet setkach miliardów euro.

Podsumowanie i dyskusja

Zyski, które polska gospodarka czerpie z uczestnictwa w jednolitym rynku europejskim, nie ograniczają się do dopłat bezpośrednich czy funduszy strukturalnych, ale obejmują także pośrednie korzyści. Aby uświadomić sobie skalę zmian, można zastanowić się, jakie byłyby skutki dla gospodarki, gdyby Polska nie dołączyła do jednolitego rynku europejskiego.

Gdyby nie jednolity rynek, nadal istniałyby kontrole graniczne w transporcie towarów, co wydłużałoby czas dostaw za granicę, a w konsekwencji – skutkowało wyższymi kosztami transakcyjnymi. Eksport towarów byłby dziś dużo mniejszy, gdyż polscy producenci i eksporterzy nie osiągnęliby rosnących korzyści skali produkcji bez swobodnego dostępu do rynku liczącego blisko pół miliarda mieszkańców. To właśnie ten dostęp stał się podstawą rozwoju eksportu wielu branż, m.in. spożywczej, meblarskiej czy wytwarzającej sprzęt AGD i RTV.

Gdyby nie jednolity rynek, nie doszłoby to tak dynamicznego rozwoju wymiany towarowej z pozostałymi państwami Grupy Wyszehradzkiej. Granice zniknęły i nie są wymagane odrębne dla każdego rynku dokumenty związane z eksportem (np. certyfikaty spełnienia określonych norm). Mimo że cła na towary przemysłowe były już zerowe przed rozszerzeniem UE w 2004 r., to jednak bariery pozataryfowe były istotną przeszkodą we wzajemnej wymianie.

Gdyby nie swoboda przepływu pracowników, nie byłoby fali emigracji do krajów, które już w 2004 r. otworzyły swoje rynki pracy na przyjezdnych z Europy Środkowej, m.in. do Wielkiej Brytanii. Z tym wiąże się kilka konsekwencji ekonomicznych, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. Emigracja zarobkowa to przede wszystkim źródło poprawy bilansu płatniczego Polski. Emigranci bowiem dużą część swoich wynagrodzeń przekazują do kraju. Odpływ pracowników pociągnął za sobą strumień eksportu, m.in. polskiej żywności. W kraju doszło do zmniejszenia bezrobocia, które przed akcesją do UE było relatywnie wysokie, aczkolwiek wyjechało wielu specjalistów.

Bez uczestnictwa w jednolitym rynku europejskim nie napłynęłoby do Polski tyle bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Sam fakt członkostwa w UE istotnie poprawił atrakcyjność Polski w oczach inwestorów jako państwa stabilnego politycznie, prawnie i finansowo. Bez inwestycji zagranicznych Polska

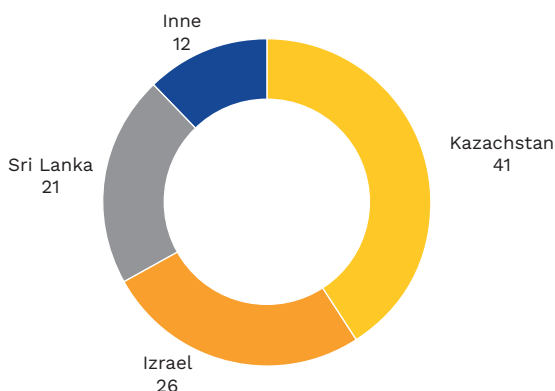
nie skorzystałyby w takim stopniu jak dziś z uczestnictwa w globalnych łańcuchach wartości. Nie byłaby tak istotnym poddostawcą części motoryzacyjnych do wielu europejskich fabryk, m.in. niemieckich.

W interesie Polski leży dążenie do eliminowania istniejących jeszcze barier na jednolitym rynku. To jednak nie jest łatwe w okresie narastających tendencji protekcjonistycznych, które ujawniły się podczas pandemii COVID-19 i inwazji rosyjskiej na Ukrainę.

Aneks metodologiczny

Metoda *synthetic control* polega na skonstruowaniu modelu kontrfaktycznej Polski, która nie weszła do UE, na podstawie złożenia jej gospodarki z innych gospodarek, które nie weszły do UE, a w roku bazowym struktura ich gospodarek i poziom rozwoju wskazywały na podobieństwa do gospodarki polskiej. Dzięki temu szacunek rozwoju polskiego PKB bez akcesji do UE jest obliczony na podstawie rzeczywistych danych kilku-, kilkunastu państw. W naszym przypadku miernikiem jest PKB *per capita*. Syntetyczna Polska składa się z krajów, które nie przystąpiły do UE, z nadanymi im odpowiednimi wagami, które zapewniają, że PKB *per capita* Polski w 2004 r. jest równe PKB *per capita* Polski syntetycznej w tym samym roku, oraz minimalizują funkcję błędu, czyli różnicę kwadratową między ważoną średnią z kilku zmiennych mających obrazować ich społeczeństwo, gospodarkę i poziom rozwoju, a średnimi wartościami tych zmiennych dla Polski w latach przed akcesją. Dzięki temu po ważonej średniej PKB *per capita* tych krajów można spodziewać się podobnego rozwoju do Polski, gdyby nie weszła do UE. W analizie wzięliśmy pod uwagę następujące zmienne (1): wspomniane PKB *per capita* (2017 USD wg PPP), (2) udział pracujących w rolnictwie w ogóle zatrudnionych, (3) udział zatrudnionych w przemyśle, (4) PKB (2017 USD wg PPP), (5) populacja i jej wzrost.

Wykres 21. Wagi poszczególnych krajów użyte do stworzenia syntetycznej Polski dla metody *synthetic control*

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych Banku Światowego i Międzynarodowej Organizacji Pracy.

Metoda została zaproponowana przez Abadie i Gardeazabal (2003). Pierwotnie szacowała wpływ zamachów terrorystycznych w hiszpańskim Kraju Basków na jego rozwój. Głównym mankamentem tej metody jest założenie, że na rozwój krajów, których używamy do aproksymacji potencjalnego toru rozwoju Polski, po 2004 r. nie zaczęły wpływać żadne istotne czynniki, które wpłynęły na tempo ich rozwoju. Nie pozwala ona również oddzielić efektu uczestnictwa we wspólnym rynku od innych korzyści członkostwa w UE, przede wszystkim dopłat unijnych

W rozdziale 3 wykorzystaliśmy metodę pomiaru korzyści z uczestnictwa Polski w jednolitym rynku europejskim przepływu wartości dodanej, która zawarta jest w strumieniach handlu między krajami. Stało się to możliwe po udostępnieniu blisko dekadę temu światowych tablic przepływów międzygałęziowych, obrazujących przepływ towarów i usług w światowej gospodarce. Na podstawie danych zawartych w tablicach można obliczyć **bezpośrednie efekty** uczestnictwa Polski w jednolitym rynku europejskim. Określają one, ile wartości dodanej pochodzącej z jednego kraju jest konsumowane w innym kraju. Wartość dodana może trafiać do kraju docelowego bezpośrednio w postaci dobra finalnego bądź dobra pośredniego (po odpowiednim przetworzeniu jest ona w tym kraju konsumowana), bądź pośrednio poprzez inne kraje. Światowe tablice przepływów międzygałęziowych pozwalają również obliczyć, ile wartości dodanej z jednego kraju trafia do innego za pośrednictwem kolejnych krajów. Tak obliczona polska wartość dodana trafiająca w eksporcie państw UE do krajów trzecich to **pośrednie efekty** uczestnictwa Polski w jednolitym rynku europejskim.

W rozdziale 4 wykorzystaliśmy wyniki pochodzące z ostatniej edycji ankiety eksporterów przeprowadzonej przez Polski Instytut Ekonomiczny we współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym (październik 2022 r.). Ankietę przeprowadzamy co roku i badamy firmy eksportujące w branży przetwórstwa przemysłowego. W tym roku wzięto w niej udział 167 przedsiębiorstw, zróżnicowanych m.in. pod względem wielkości zatrudnienia (44 proc. to firmy duże, 31 proc. – małe, a 25 proc. – średnie), pochodzenia kapitału (66 proc. to firmy bez kapitału zagranicznego, 34 proc. – z kapitałem zagranicznym) i rodzaju działalności (15 proc. działało w produkcji wyrobów metalowych gotowych, 12 proc. – w przemyśle spożywczym, a po 8 proc. – w produkcji mebli oraz urządzeń elektrycznych). W ankiecie pytaliśmy o korzyści, które przynosi firmom uczestnictwo w jednolitym rynku.

Bibliografia

- Barcz, J., Kawecka-Wyrzykowska, E., Michałowska-Gorywoda, K. (2012), *Integracja europejska w świetle Traktatu z Lizbony. Aspekty ekonomiczne*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Campos, N.F., Coricelli, F., Moretti, L. (2019), *Institutional integration and economic growth in Europe*, "Journal of Monetary Economics", No. 103(C).
- COM(2015)192, Komunikat Komisji Do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Strategia Jednolitego Rynku Cyfrowego Dla Europy*.
- Consillium (2022), *Jednolity rynek UE*, <https://www.consillium.europa.eu/pl/policies/deeper-single-market/> [dostęp: 17.11.2022].
- Czernicki, Ł., Czerwiński, A., Kukołowicz, P., Kutwa, K., Lewicki, G. (2019), *15-lecie Polski w Unii Europejskiej – bilans*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.
- Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1972 z dnia 11 grudnia 2018 r. ustanawiająca Europejski kodeks łączności elektronicznej.
- Felbermayr, G., Gröschl, J., Heiland, I. (2022), *Complex Europe: Quantifying the cost of disintegration*, „Journal of International Economics”, No. 138.
- Hagemeyer, J., Michałek J., Svatko, P. (2021), *Economic impact of the EU Eastern enlargement on New Member States revisited: The role of economic institutions*, Tom 18, zeszyt 55, Warszawa.
- KE (2015), *Flash Eurobarometer 411, Cross-border access to online content*, Brussels.
- KE (2016), *Mystery shopping survey on territorial restrictions and geo-blocking in the European Digital Single Market*, dostępne na https://ec.europa.eu/info/publications/geo-blocking-consumers-online-findings-mystery-shopping-carried-out-european-commission_en [dostęp: 02.12.2022].
- KE (2019), *Flash Eurobarometer 477a – February – March, Accessing content online and cross-border portability of online content services*, Brussels.
- KE (2020a), Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie określenia i usuwania barier na jednolitym rynku, Komisja Europejska, COM(2020)93 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM:2020:93:FIN> (dostęp: 10.12.2022).

- KE (2020b), *Mystery Shopping Survey on territorial restrictions and geo-blocking in the European Digital Single Market*, dostępne na <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/878458a4-2308-11eb-b57e-01aa75ed71a1/language-en> [dostęp: 02.12.2022].
- Mariniello, M., Martins, C. (2021), *Which platforms will be caught by the Digital Markets Act? The 'gatekeeper' dilemma*, Bruegel, <https://www.bruegel.org/blog-post/which-platforms-will-be-caught-digital-markets-act-gatekeeper-dilemma> [dostęp: 02.12.2022].
- Mion, G., Ponattu, D., (2019), *Estimating economic benefits of the Single Market for European countries and regions*, https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/EZ_Study_SingleMarket.pdf [dostęp: 28.12.2022].
- MR (2020), *Czarna Księga. Bariery na rynku wewnętrznym*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.
- MRPiT (2021), *Czarna Księga 2. Bariery na rynku wewnętrznym*, Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, Warszawa.
- Mućk, J., Hagemeyer, J. (2019), *Exports are the main driver of economic growth in CSE*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/macroeconomics/exports-are-the-main-driver-of-economic-growth-in-cse/> [dostęp: 05.09.2022].
- Piątkowski, M. (2020), *Europejski lider wzrostu*, Poltext, Warszawa.
- Rozporządzenie (WE) Nr 717/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2007 r. w sprawie roamingu w publicznych sieciach telefonii ruchomej wewnątrz Wspólnoty oraz zmieniające dyrektywę 2002/21/WE.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2120 z dnia 25 listopada 2015 r. ustanawiające środki dotyczące dostępu do otwartego internetu oraz zmieniające dyrektywę 2002/22/WE w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników, a także rozporządzenie (UE) nr 531/2012 w sprawie roamingu w publicznych sieciach łączności ruchomej wewnątrz Unii.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1128 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie transgranicznego przenoszenia na rynku wewnętrznym usług online w zakresie treści.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/644 z dnia 18 kwietnia 2018 r. w sprawie transgranicznych usług doręczania paczek.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1807 z dnia 14 listopada 2018 r. w sprawie ram swobodnego przepływu danych nieosobowych w Unii Europejskiej.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2394 z dnia 12 grudnia 2017 r. w sprawie współpracy między organami krajowymi odpowiedzialnymi za egzekwowanie przepisów prawa w zakresie ochrony konsumentów i uchylające rozporządzenie (WE) nr 2006/2004.

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1150 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie propagowania sprawiedliwości i przejrzystości dla użytkowników biznesowych korzystających z usług pośrednictwa internetowego.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmiany dyrektywy 2000/31/WE (akt o usługach cyfrowych).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/1925 z dnia 14 września 2022 r. w sprawie kontestowalnych i uczciwych rynków w sektorze cyfrowym oraz zmiany dyrektyw (UE) 2019/1937 i (UE) 2020/1828 (akt o rynkach cyfrowych).
- Sawulski, J. (2020), *Tax unfairness in the European Union Towards greater solidarity in fighting tax evasion*, Polski Instytut Ekonomiczny, https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2020/01/PIE-Raport_Tax-unfairness.pdf [dostęp: 19.12.2022].
- TFUE (2012), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)*, Dz.Urz. UE C 326, 26.10.2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> [dostęp:10.12.2022].
- TiVA (2021), <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=106160#> [dostęp: 17.08.2022].
- Tørsløv, T., Wier, L., Zucman, G. (2022), *The Missing Profits of Nations*, <https://missingprofits.world/> [dostęp: 02.12.2022].
- TUE (2012), *Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana)*, Dz.Urz. UE C 326, 26.10.2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:12012M/TXT> [dostęp: 02.12.2022].
- Urząd Komunikacji Elektronicznej (2021), *Roam Like At Home stan na 31 grudnia 2020 r.* Prezentacja dostępna na <https://uke.gov.pl/blog/pandemia-wplynela-na-roaming,14.html> [dostęp: 02.12.2022].
- (www1) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_14_758 [dostęp: 02.12.2022].

Spis map i wykresów

SPIS MAP

Mapa 1. Państwa uczestniczące w jednolitym rynku	7
--	---

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Rzeczywiste PKB <i>per capita</i> Polski wobec PKB <i>per capita</i> Polski, gdyby nie wstąpiła do UE (w tys. USD)	9
Wykres 2. Rzeczywiste PKB <i>per capita</i> Polski jako proc. PKB <i>per capita</i> UE (EWG przed 1993 r.) oraz scenariusz, gdyby Polska nie wstąpiła do UE	10
Wykres 3. PKB <i>per capita</i> wg PPP wybranych gospodarek UE (w USD)	11
Wykres 4. Dynamika PKB nominalnego Polski w porównaniu z wybranymi gospodarkami UE	12
Wykres 5. Wartość polskiego handlu towarami z UE (w mld EUR).	13
Wykres 6. Udział UE w polskim handlu towarami (w proc.)	14
Wykres 7. Wartość polskiej wymiany usług z UE (w mld EUR)	15
Wykres 8. Wartość skumulowanych inwestycji zagranicznych z UE w Polsce (w mld EUR na koniec roku)	16
Wykres 9. Udział PKB Polski generowany przez zagraniczny popyt na towary i usługi, zawierające polską wartość dodaną (w proc.)	17
Wykres 10. Udział wybranych państw UE w tworzeniu PKB Polski (w proc.)	18
Wykres 11. Udział polskiej wartości dodanej eksportowanej przez państwa unijne poza UE w tworzeniu polskiego PKB (w proc.)	19
Wykres 12. Najwięksi eksporterzy polskiej wartości dodanej poza UE w 2018 r. (w proc. polskiego PKB).	19
Wykres 13. Liczba pracujących dzięki popytowi zagranicznemu na towary i usługi zawierające polską wartość dodaną (w mln)	20
Wykres 14. Liczba miejsc pracy w Polsce generowana przez popyt finalny państw UE w 2018 r. (w tys.)	21
Wykres 15. Czy członkostwo w jednolitym rynku zapewnia Państwa firmie lepszą pozycję konkurencyjną na tym rynku niż firmom z państw spoza UE? (w proc.)	22

Wykres 16. Wpływ przynależności Polski do UE i przestrzegania unijnych standardów na wielkość eksportu firmy na rynki pozaunijne (w proc.)	23
Wykres 17. Sposoby firm na poprawę funkcjonowania jednolitego rynku UE (w proc.).	23
Wykres 18. Rozmowy wychodzące i wysłane SMSy w roamingu międzynarodowym przez polskich abonentów oraz zmiana regulowanych kosztów tych usług	28
Wykres 19. Użycie danych w roamingu międzynarodowym przez polskich abonentów oraz maksymalna stawka z 1 MB transmisji danych.	29
Wykres 20. Skumulowane maksymalne korzyści z wprowadzenia zasady RLAH dla konsumentów w Polsce (w mln EUR)	29
Wykres 21. Wagi poszczególnych krajów użyte do stworzenia syntetycznej Polski dla metody <i>synthetic control</i>	36

Polski Instytut Ekonomiczny

Polski Instytut Ekonomiczny to publiczny *think tank* ekonomiczny z historią sięgającą 1928 roku. Jego obszary badawcze to przede wszystkim makroekonomia, energetyka i klimat, handel zagraniczny, foresight gospodarczy, gospodarka cyfrowa i ekonomia behawioralna. Instytut przygotowuje raporty, analizy i rekomendacje dotyczące kluczowych obszarów gospodarki oraz życia społecznego w Polsce, z uwzględnieniem sytuacji międzynarodowej.